

GARCÍA-MACHO, María Lourdes (2010): *El léxico del Arte de Navegar de Pedro de Medina*. Madrid: Estudios de la UNED. 55 +982 p. + 1 CD Rom.

Dins del projecte *Tesaurus del Léxico de la Navegación Española del Siglo de Oro*, publicació de la UNED, que dirigeix la professora María Lourdes García-Macho, el nom de Pedro de Medina ocupa un lloc destacat, i l'esmentada investigadora s'ha encarregat d'enllestir unes concordances del seu *Arte de Navegar*. L'empresa ha comptat amb l'ajuda tècnica del «Istituto di linguistica computazionale» del CNR de la Universitat de Pisa.

L'*Arte de Navegar*, el títol complet del qual és *Arte de Navegar en que se contienen todas las reglas, declaraciones, secretos y avisos que a la buena navegación son necesarios y se deuen saber*, fou publicat a Sevilla l'any 1545. Va tenir molt bona acceptació, puix que, a més, se'n feren traduccions a l'anglès, francès, italià i neerlandès. El text espanyol no ha estat reimprès en l'època moderna.

El seu autor, de qui es coneixen poques dades d'ordre biogràfic, fou cosmògraf de la «Casa de Contratación» a Sevilla i això li permeté de fabricar cartes de navegació i instruments per a la nàutica. Hem de tenir en compte que no fou mariner, ans només examinador de pilots i cosmògraf, i aquest fet es reflectirà en el vocabulari recollit en aquesta obra.

García-Macho ha fet precedir les concordances d'una llarga exposició dels aspectes gramaticals del tractat: particularitats graficofonètiques, característiques morfosintàctiques i anàlisi lexical, fet que converteix aquesta publicació en un útil complement del conegut manual de H. Keniston sobre la llengua del segle XVI.

El conjunt de les concordances ofereix un cabal considerable de lèxic del castellà del segle d'or, però no pas gaire vocabulari estrictament mariner. Així, al costat de termes específics de l'astronomia, geografia, instruments, fenòmens atmosfèrics, etc. (*astrolabio, boreal, cuadrante, armilla, rumbo, norte, singladura*, etc.) remarcuem que pocs termes característics de la marineria han estat recollits. Per exemple, no hi veiem *escotilla, boya, cofa, baliza, maroma* i altres que hem anat controlant. Cal tenir en compte que de vegades hi ha dos termes per a un mateix objecte: *brújula* conviu amb *compás* i *ola* amb *onda*.

Convé assenyalar que Medina es mostra generalment força pedagògic i això contrasta amb l'eixutesa d'alguns autors realment mariners. Vegeu : «...navegan por la mar para descubrir la tierra siempre se suben a la *gavia* de la nao, que es la más alta parte, y acontece ver de allí...»; «...por razón de grandes corrientes o estrechos de mar, grandes *golfos* o entradas de tierra en la mar...»; «...este viento en la navegación se llama norte. El cuarto viento es *ábrego* o meridional, sale debaxo del polo antártico...».

Al final de l'obra hi ha uns *Anejos* amb un índex dels lemes i formes de l'*Arte*, un repertori dels noms propis i un diccionari invers.

Aquestes concordances, enriquides amb un CD-ROM, resulten d'una gran importància per a conèixer millor una important parcel·la del vocabulari castellà del segle XVI.

Germà COLÓN DOMÈNECH
Universitat de Basilea
Institut d'Estudis Catalans

GARGALLO GIL, José Enrique / BASTARDAS, Maria-Reina / FONTANA I TOUS, Joan / TORRES TORRES, Antonio (coord.) (2010): *Paremiología romance: los refranes meteorológicos*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 334 p.

Al llarg dels últims anys, nombrosos estudis realitzats des de perspectives ben diverses han contribuït al desenvolupament i la consolidació de la Paremiologia com a disciplina lingüística amb el mateix estatus epistemològic que la Fraseologia, la qual se centra en l'estudi i la recopilació de parèmies, proverbis o refranys. D'entre les diferents línies d'investigació existents actualment, destaca la de la pare-

miologia comparada entre diferents llengües d'arreu del món, la qual, fonamentada en el caràcter universal dels proverbis, s'ocupa del seu estudi contrastiu i, a més, ha posat de manifest que les llengües que comparteixen una mateixa àrea cultural presenten refranys equivalents. Aquesta nova concepció paremiològica és la que ha permès, a l'àmbit cultural romànic europeu, desenvolupar els estudis de refranys centrats en el conjunt de les llengües i varietats romàniques i considerar la Paremiologia romànica com una disciplina lingüística encabida dins la filologia romànica.

D'altra banda, els refranys meteorològics, basats en l'observació dels fenòmens atmosfèrics i de la natura, són considerats per la majoria dels paremiòlegs com un subgènere dins del cabal paremiològic popular, ja que presenten característiques pròpies que els diferencien dels altres refranys. Així, la funció bàsica d'aquestes fórmules proverbials era la de predir el temps venidor amb la finalitat que la gent del camp o del mar poguera planificar les seues feines quotidianes, estretament relacionades amb les condicions atmosfèriques. Aquests refranys, per tant, representen fonamentalment un pla denotatiu, és a dir, s'interpreten literalment. El fet, però, que aquestes fórmules normalment contenen pronòstics ha portat a què alguns estudiosos les consideren simples supersticions mancades de fiabilitat científica que presenten la forma d'una construcció fixa rimada que han estat incloses erròniament pels folkloristes en els reculls paremiològics. Tanmateix, com apunta el reconegut paremiòleg W. Mieder («Los refranes meteorológicos», *Paremia*, 5, 1996: 59-65), estudis fets per meteoròlegs erudits defensen l'element de veritat que hi ha en molts refranys meteorològics i el fet que la seua interpretació siga més literal que la dels altres proverbis, no ha d'impedir que es puguin considerar com a refranys. Per tant, malgrat la manca d'un acord tàcit entre els estudiosos a l'hora de definir i classificar els refranys meteorològics, no hi ha cap dubte que aquestes fórmules sentencioses que des de temps immemorials han format part de la vida del llaurador i el mariner, gaudeixen de l'estatus de refrany entre la comunitat científica.

I és d'aquest tipus concret de refranys dins l'àmbit romànic europeu del que tracten les diferents investigacions recollides en el llibre que ens ocupa. Així, *Paremiologia romance. Los refranes meteorológicos* recopila un total de dènou treballs de diferents estudiosos centrats en l'anàlisi i l'estudi de diversos aspectes relacionats amb la paremiologia romànica i, més concretament, amb els refranys meteorològics d'algunes de les llengües i varietats romàniques.

Cal assenyalar que aquests estudis són, d'una banda, el resultat del *Primer Seminari Internacional sobre Paremiologia Romànica. Els refranys meteorològics* (Universitat de Barcelona, 25 i 26 de maig de 2009), ja que tots, excepte els capítols 9 i 19, són fruit de les ponències presentades en aquest Seminari, les quals ofereixen una gran diversitat temàtica, mostra de la interdisciplinarietat a què es presta la paremiologia, puix tracten, entre d'altres, aspectes terminològics, lexicogràfics, historiogràfics, dialectològics, folklòrics o de meteorologia popular, així com una exposició divulgativa sobre els diferents àmbits tractats i sobre l'estat actual dels estudis al voltant dels refranys meteorològics.

D'altra banda, la major part de les aportacions que recull el llibre, un total de deu, s'emmarquen en el projecte d'investigació *Ampliación de BADARE (Base de datos sobre refranes del calendario y meteorológicos del calendario y meteorológicos en la Romania)* [FFI2008-02998/FILO], continuació del projecte [HUM2005-01330/FILO], ambdós finançats pel Ministeri de Ciència i Innovació espanyol, que tenen com a finalitat elaborar una base de dades, que es pot consultar a la xarxa, sobre refranys meteorològics en les diferents llengües i varietats de la Romània europea amb l'objectiu de mostrar la immensa riquesa de saber patrimonial compartit pels territoris romànics al voltant de la meteorologia popular. Objectiu aquest gens menyspreable producte, sobretot, de la trajectòria investigadora del paremiòleg José Enrique Gargallo Gil relacionada amb el calendari romànic de refranys i de la participació de reconeguts especialistes de diferents universitats d'arreu de l'àmbit romànic europeu.

Coordinada per José Enrique Gargallo Gil amb la col·laboració de Maria-Reina Bastardas, Joan Fontana i Tous i Antonio Torres Torres, tots quatre membres del projecte d'investigació BADARE, *Paremiologia romance. Los refranes meteorológicos* es presenta dividida en dues parts. Aquesta estructuració s'ha fet, com indiquen els coordinadors a la Presentació, tenint en compte dos criteris. D'una banda, la primera part (*La Romania, el fondo grecolatino, la cultura popular y la investigación paremiológica*) presenta qüestions d'abast geogràfic o temàtic general. De l'altra, la segona part (*De*

Finisterre al Mar Negro: un recorrido por la Romania recopila els diversos treballs ordenats per àmbits lingüístics romànics d'oest (gallec i portugués) a est (romanés).

No hi ha dubte que aquesta estructuració li confereix bastant coherència interna al llibre, ja que a les qüestions paremiològiques més generals (capítols 1 a 4) els segueix l'anàlisi de la presència de refranys meteorològics en àmbits concrets ordenats geogràficament (capítols 5 a 19). Tanmateix, tot i estar d'acord amb aquesta disposició, considere que el recull seria més coherent o, si més no, resultaria més operativa la seua consulta si, a més, s'hi hagueren tingut en compte les dues grans línies d'investigació que segueixen els diferents treballs a l'hora d'estructurar-los, ja que trobem, per una banda, una sèrie d'estudis elaborats clarament des d'una perspectiva paremiològica comparativa i, per l'altra, un altre grup de treballs centrats en l'anàlisi dels refranys meteorològics en una única llengua o un sol àmbit d'estudi.

Amb aquesta nova consideració, pense que s'hi podrien incloure sota l'epígraf de "Paremiologia comparada" els treballs recopilats als capítols 1, 3, 8, 9, 12, 17 i 18, els quals presenten interessants estudis paremiològics contrastius i mostren una gran quantitat d'exemples que constaten la continuïtat paremiològica en la Romània europea.

Així, al Capítol 1 («Los refranes en la Romania», p. 11-23) Germà Colón Domènech, un dels lingüistes més importants dins la filologia romànica i la lexicologia i catedràtic de la Universitat de Basilea, ofereix una interessant aportació teòrica sobre els diferents termes que al llarg del temps s'han utilitzat per a referir-se als refranys. Així, a partir del castellà, analitza i documenta en les principals llengües romàniques (català, francès, italià i portugués) els termes més utilitzats (*refrany*, *proverbi*, *parèmia* i *adagi*) tot i que se centra en les formes *proverbi*, cultisme derivat del llatí *PROVERBIUM* i documentat ja en autors llatins, i *refrany*, denominació no-culta que originàriament tenia el significat de 'tornada'. L'autor completa el treball amb la menció de diversos aspectes paremiològics que considera que s'haurien de tenir en compte a l'hora d'acabar l'estudi dels refranys de la Romània. En concret, apunta, tot utilitzant alguns refranys en les principals llengües romàniques, la importància d'estudiar: la unitat paremiològica del món occidental tot i que, de vegades, contrasta amb la germànica; els canvis formals motivats per l'evolució històrica i de tipus socioeconòmic, la religiositat d'alguns pobles front al laïcisme d'altres; les coincidències i discrepàncies entre refranys que presenten peculiaritats culturals i la necessitat de recopilar els refranys presents en obres literàries.

Al Capítol 3 («Paremiias, creencias, ritos. Los augurios del cuco», p. 33-49) José Manuel Pedrosa, professor de la Universitat d'Alcalá, analitza, des d'un punt de vista simbòlic i ritual, el pas de l'hivern a la primavera representat per l'arribada del cucut. Aquest ocell, a més, presenta connotacions negatives i simbolitza el frau i la mort. Tots aquests aspectes són exemplificats amb refranys meteorològics en diferents llengües i varietats romàniques (portugués, gallec, castellà, romanés, asturià, català i italià) i amb diverses cançons del folklore popular.

Al Capítol 8 («Asturias, Navarra i Aragón en BADARE», p. 106-122) el professor Vicente Franco Anchelergues, col·laborador en el projecte d'investigació BADARE en l'àmbit iberoromànic i català, presenta i analitza una gran quantitat de refranys asturians, castellans (per a Navarra) i aragonesos amb la finalitat de demostrar les semblances conceptuals i formals entre refranys meteorològics d'aquestes tres regions que comparteixen no sols el clima sinó també el fet de ser territoris de frontera lingüística. Realitza l'anàlisi segons uns motius comuns recurrents estructurats a partir dels tres grans blocs establerts a BADARE: *Cronologia*, *Metereologia* i *Àmbit temàtic general*, dels quals ha tractat algunes categories seleccionades de forma arbitrària.

Al Capítol 9 («Representació catalana dins BADARE», p. 123-136) José Enrique Gargallo Gil, professor de la Universitat de Barcelona i investigador principal del projecte BADARE encarregat de l'àmbit iberoromànic i català, analitza la contribució catalana a la base de dades, ara per ara la més ben representada, amb nombrosos exemples dels quals presenta equivalències en altres llengües romàniques i, d'aquesta manera, demostra que el català s'integra plenament dins del contínuum cultural romànic. És interessant també l'aproximació que fa respecte als refranys meteorològics catalans que presenten topònims, la qual, a més, li serveix per informar que la recerca *geoparemiològica* és actualment la línia de treball prioritària de BADARE per al català.

Al Capítol 12 («Labores do campo e refráns meteorolóxicos en galego, castelán e francés», p. 173-186) Germán Conde Tarrío, professor de la Universitat de Santiago de Compostela, prenent com a base l'agricultura gallega, mostra les diferències i semblances amb l'agricultura castellana i francesa des del punt de vista paremiològic. Concretament, analitza i presenta equivalències en francès i castellà d'una quantitat important de refranys meteorològics gallecs referits a les feines al camp durant els mesos de l'hivern i de l'estiu.

Al Capítol 17 («I proverbi della meteorologia in ladino dolomítico», p. 263-285) Gabriele Iannàcaro, responsable de la zona del ladí dolomític de BADARE, analitza les principals característiques dels refranys cronològics i meteorològics en ladí dolomític en el quadre d'una ampla comparació amb refranys castellans, catalans, francesos, portuguesos, italians, aragonesos o asturians. Aquesta anàlisi li permet apropar-se al coneixement etnolingüístic d'aquesta comunitat i analitzar la posició d'aquesta varietat lingüística dins les llengües romàniques.

Per últim, al Capítol 18 («*Beât áranul...*marços, abril i maigs als refranys friülans i romanesos sembrats a BADARE», p. 287- 303) Joan Fontana i Tous, professor de la Universitat de Barcelona i encarregat de l'àmbit friülà i romanés de BADARE, estudia alguns refranys meteorològics friülans i romanesos dels mesos de març, abril i maig inclosos a BADARE des de les seccions de meteors, feines agrícoles i períodes. El diversos refranys aportats apareixen traduïts al català i amb equivalències en altres llengües romàniques (català, castellà, gallec, italià, calabrès, occità, asturià, portugués).

Pel que fa a l'altra línia d'investigació present en aquest llibre, inclouríem els capítols 2, 4, 5, 6, 7, 10, 11, 13, 14, 15, 16 i 19, els quals presenten treballs, també de gran interès, que analitzen la presència de refranys meteorològics en una única llengua o àmbit d'estudi.

En concret, al Capítol 2 («Los refranes meteorológicos y la herencia cultural grecolatina», p. 25-32) Carlos Alberto Crida Álvarez, professor de la Universitat Nacional y Kapodistriaca d'Atenes, després d'analitzar alguns aspectes teòrics sobre els refranys meteorològics, ens ofereix una completa i ben exemplificada exposició sobre la influència que la tradició grecollatina, en concret els autors Hesíode i Virgili, ha tingut en uns pocs refranys meteorològics actuals.

Al Capítol 4 («La investigación sobre refranes meteorológicos en la revista *Paremia*», p. 51-64) Julia Sevilla Muñoz, paremiòloga, traductòloga i professora de la Universitat Complutense de Madrid a més de creadora i directora de la revista *Paremia*, repassa i analitza, tenint en compte dos tipus d'estudis (directes i indirectes), la presència de treballs sobre refranys meteorològics en aquesta publicació, realitzats tant per prestigiosos paremiòlegs com per joves investigadors i que ofereixen una gran diversitat temàtica i una important varietat lingüística.

Al Capítol 5 («Contribución galega a BADARE. Refráns meteorolóxicos con animais», p. 67-81) María Pilar Río Corbacho, professora de la Universitat de Santiago de Compostela i responsable de l'àmbit gallec i portugués de BADARE, quantifica la presència de refranys meteorològics gallecs a BADARE i els emmarca en dos grans grups: els refranys del calendari i els que tracten exclusivament un fenomen atmosfèric. Dins d'aquest segon grup, presenta una anàlisi bastant exhaustiva i amb bastants exemples dels refranys meteorològics gallecs amb presència d'animals, els quals mostren clarament la importància dels animals en la vida de camp, ja que servien, entre d'altres coses, com a senyal per a predir el temps.

Al Capítol 6 («Algumas observações sobre os provérbios meteorológicos portugueses», p. 83-93) Lucília Chacoto, professora de la Universitat de l'Algarve i membre del Centre de Lingüística de la Universitat de Lisboa així com responsable de l'àmbit portugués de BADARE, estudia, a partir de l'anàlisi d'un exigu corpus de refranys meteorològics portuguesos, aspectes com la planificació de les feines agrícoles, pesqueres i cinegètiques al llarg de l'any, les adaptacions locals de refranys amb topònims, el significat literal i denotatiu d'alguns refranys, les alteracions que pot causar el canvi climàtic i el paper secundari de la dona en el refranyer meteorològic portugués.

Al Capítol 7 («La obra paremiográfica de Luis Martínez Kleiser y su representación en BADARE», p. 95-105) Antonio Torres, professor de la Universitat de Barcelona i encarregat de l'àmbit castellà de BADARE, realitza una exhaustiva descripció de les obres del paremiògraf i paremiòleg Luis Martínez Kleiser, principal font del castellà a BADARE, amb una important presència de refranys meteorològics.

Al Capítol 10 («Tractament dels refranys meteorològics occitans dins *Lou Tresor dóu Felibrige* de Frederic Mistral», p. 137-154) Maria-Reina Bastardas, professora de la Universitat de Barcelona i responsable de l'àmbit gal·loromànic i romanx de BADARE, analitza l'estructura i el valor inqüestionable d'aquesta obra paremiogràfica, font per als refranys meteorològics occitans a BADARE i examina alguns dels refranys que se n'han extret. A més, inclou un annex amb tots els refranys que conté el *Tresor* referents al mes d'abril.

Al Capítol 11 («Provèrbis meteorològics en occitan dera Val d'aran. Arrepòrt sus era situacion actua des donades sus eth gascon dera nauta arribèra de Garona», p. 155-171) Aitor Carrera, professor de la Universitat de Lleida i encarregat de l'àmbit occità de BADARE, repassa i descriu les diverses fonts que presenten proverbis meteorològics aranesos i, a partir d'alguns exemples d'aquests refranys, revisa l'aparició d'arcaïsmes i de topònims.

Al Capítol 13 («Enseignements et vicissitudes d'une expérience parémiologique. La constitution d'une base de données des proverbes français: *DICAUPRO* (Dictionnaire Automatique et Philologique des Proverbes Français)», p. 187-200), Jean René Klein, professor de la Universitat Catòlica de Lovain, presenta i descriu la base de dades DicAuPro així com els criteris de fixació seguits per a determinar la forma canònica de cada refrany a partir de les diferents varietats diacròniques que presenta.

Al Capítol 14 («Marcatori meteorològic e previsionì del tempo nelle tradizioni popolari italiane», p. 201-219) M. Valeria Miniati, de la Universitat degli Studi d'Urbino, presenta un interessant treball de dialectologia italiana a partir de l'estudi d'un nombre considerable de refranys meteorològics de les diferents varietats dialectals, tots traduïts a l'italià.

Al Capítol 15 («La paremiologia territoriale (Geoparemiologia) in Italia. Meteorologia e calendario nell'*Atlante Paremiologico Italiano* (API)», p. 221-242) Temistocle Franceschi, professor de la Universitat degli Studi di Firenze, membre del Centro Interuniversitario de Geoparemiologia i responsable de l'àmbit geoparemiològic italomànic de BADARE, presenta, després d'una breu descripció de l'API, l'exemplificació d'una importantíssima quantitat de refranys meteorològics que apareixen en aquesta obra a partir, en primer lloc, de l'exposició organitzada per temes (vents, núvols, pluja, neu, sol...) i, a continuació, relaciona aquests fenòmens atmosfèrics amb el calendari. Els refranys apareixen en la forma italiana.

Al Capítol 16 («I proverbi meteorologici nella tradizione della Svizzera italiana», p. 243-262) Giovanna Ceccarelli, membre del Centro di dialettologia e di etnografia de Bellinzona, revisa i analitza, a partir d'una quantitat considerable de refranys meteorològics de la Suïssa italiana, diferents aspectes que relacionen la meteorologia amb les feines del camp i la cura dels animals. Tot el material presentat apareix sistematitzat en un calendari agrari i meteorològic que va de gener a desembre i que, referits a diversos temes (pluja, sol, lluna, etc.), ofereix diferents pronòstics meteorològics que marcaran les feines agrícoles.

Per acabar, al Capítol 19 («Elementos de mitología autóctona en refranes rumanos meteorológicos y del calendario» p. 305-316) Dan Munteanu Colán, professor de la Universitat de Las Palmas de Gran Canaria i encarregat de l'àmbit romanés i balcanoromànic de BADARE, analitza i explica el significat d'alguns refranys meteorològics i del calendari romanesos que presenten referències a la mitologia autòctona romanesa, fonamentada en la cultura i la civilització dàcies.

Completa l'obra un annex que presenta els resums de les diferents investigacions en castellà i en anglès amb una sèrie de mots clau. Aquests resums, ordenats alfabèticament a partir de l'autor del treball, faciliten la consulta de l'obra i mostren la riquesa que presenta, tant pel que fa a la varietat temàtica com a la lingüística. Tanmateix, crida l'atenció que apareguen al final de la publicació, ja que normalment apareixen davant de cada treball.

Després del que acabem de veure, no hi ha cap dubte que, independentment de l'estructuració de l'obra, totes i cadascuna de les aportacions que s'hi presenten són força interessants i donen una idea clara de les tendències actuals de la investigació paremiològica.

En definitiva, aquest llibre és una aportació important en la divulgació dels estudis actuals sobre els refranys meteorològics a la Romània europea de gran interès tant per a la comunitat científica com

per a tots aquells interessats en la cultura popular romànica que, de segur, obrirà nous camins en la investigació paremiològica.

Sílvia J. PÍNTER SOLER
IES Beatriu Civera

GIMENO, Francisco M. / GOZALBO, Daniel / TRENCHS, Josep (ed.) (2009): *Ordinacions de la Casa i Cort de Pere el Cerimoniós*. València: Universitat de València; Acadèmia Valenciana de la Llengua, 285 p.

Es tracta d'un llibre molt ben editat materialment i ben interessant per dos aspectes: en primer lloc pel valor del text, tant des del punt de vista històric com del lingüístic, però també per la singularitat i les vicissituds històriques del còdex d'on prové.

En el pròleg Albert Hauf es refereix al rei Pere, II de València, III de Catalunya (com a comte de Barcelona, més precisament) i IV d'Aragó, conegut amb l'epítet «el Cerimoniós», reorganitzador de la cancelleria reial, origen i motiu d'aquest llibre.

En l'«Estudi Introductor» Francisco B. Gimeno Blay explica en primer lloc la història, ben curiosa, del còdex. Es tracta del manuscrit original i normatiu, és a dir del *manuscrit d'autor*, o manuscrit original, que el rei revisava personalment, i del qual parteixen tots els altres d'aquesta obra. Es trobava per aquest motiu a l'Arxiu Reial de Barcelona, després dit Arxiu de la Corona d'Aragó, fins que el 1787, és a dir en plena època borbònica absolutista, el ministre d'Estat comte de Floridablanca el reclamà insistentment, i el 25 de novembre d'aquest any «eixia de l'Arxiu Reial de Barcelona el manuscrit original de les *Ordinacions* en direcció a Madrid, des d'on no tornaria mai més» (p. 21).

Però aquest manuscrit no romangué a cap arxiu oficial de Madrid, sinó que fou regalat a un altre polític, Manuel Godoy, «qui el rebé amb anterioritat a l'any 1803» (p. 22), és a dir, va passar a mans privades. Durant els segles XIX i XX molts erudits, com Pròsper de Bofarull i Francisco Sevillano Colom, el cercaren infructuosament, però, per sort, i de manera que no s'explica, quasi diríem que miraculosament, aquest manuscrit va aparèixer a la Universitat de València. Aquesta darrera destinació deu ser la que justifica que aquest llibre sigui inclòs precisament en una col·lecció de «fonts històriques valencianes».

L'«Estudi Introductor» té a continuació una part titulada «Un llibre miscel·lani. Anàlisi del contingut textual» en què es descriu les diverses obres que es van anar afegint durant l'època moderna al volum original de les *Ordinacions*, s'analitza detingudament el contingut i el caràcter preceptiu d'aquestes, sobretot en relació amb el seu original llatí, les *Leges palatinae*, i finalment, sota el títol «Un llibre registre medieval. Anàlisi codicològica i gràfica», es descriu detalladament el còdex, algunes pàgines del qual són reproduïdes com a il·lustració, i els criteris filològics de l'edició.

Després de la introducció ve l'edició crítica del text, feta amb tot rigor i amb l'aparat crític pertinent. L'obra consta de dues parts, una més extensa i primordial que comprèn les «ordenacions fetes per lo molt alt senyor En Pere Terç, rei d'Aragó, sobra lo regiment de tots los oficials de la sua cort»; i una segona part, a manera d'apèndix, de les «ordinacions con los reys e reynas d'Aragó se consagren e·s coronen».

Serveixen aquestes línies per a testimoniar la importància d'aquest llibre en molts aspectes: antropològic, historicosocial, jurídic, i per a nosaltres, sobretot, lingüístic, perquè una obra com aquesta aporta de primera mà un material enorme per a conèixer el català "oficial" o cancelleresc de la primera meitat del segle XIV. Només cal dir que poques cultures (i llengües) europees de l'època disposen d'una de semblant.

Josep MORAN
Universitat de Barcelona
Institut d'Estudis Catalans